

Niina Hämäläinen ja Hanna Karhu

Riimillisen laulun asema pitkällä 1800-luvulla

Ahkera kansanrunojen kerääjä ja riimillisen kansanlaulun julkaisija, H. A. Reinholm kirjoitti vuonna 1849 Elias Lönnrotille seuraavasti: ”Nykyset uudentapaiset Kansan laulut ovat kehnot, niinkuin jokainen tietää, mutta niiden laulannot ei ole niinkään hyljettävät. Moni on varsin kaunis ja suloinen vaikka itse laulusanat välisten ovat kunnottomat.”¹

Reinholmin kirje kuvastaa ajankohdan yleistä suhtautumista riimilliseen, loppusoinnolliseen kansanlauluun. Sen sävelmiä arvostettiin, mutta kieltä ja sisältöä pidettiin mitättöminä, sopimattomina. Lönnrot oli jo aiemmin *Kantelettaren* esipuheessa (1840) esittänyt näkemyksensä ei-kalevalamittaisista, riimillisistä lauluista: “[...] ovat kehnompia laadustaan, ei ainoasti kielen vuoksi, vaan muunki laulusomuutensa.”² Lausahdus vaikutti aikanaan suuresti riimillisen laulun arvostukseen. Riimillinen laulu ei myöskään kelvannut kansallisten julkaisujen, *Kalevalan* (1835, 1849) tai *Kantelettaren*, aineistoksi.

Riimillinen laulu oli 1800-luvulla suosittu kansanlaulun laji rahvaan parissa, mikä ei kuitenkaan

heijastunut laulun arvostukseen sivistyneistön keskuudessa. Lajin alhainen asema on sittemmin näkynyt folkloristiikan tutkimuksessa, joka keskittyi pitkään *Kalevalan* pääainekseen, myyttiseppistä menneisyyttä representoivaan kalevalamittaiseen runouteen.³ Paikoin riimillistä laulua on käsitelty, kun tutkimuskohteena on ollut lyyrinen kansanrunous⁴ tai kansanrunouden yleisesitykset⁵. Kalevalamittaiseen runouteen verrattuna riimillinen laulu on kuitenkin erityisesti varhaisen tutkimuksen näkökulmasta katsottu vaillinaiseksi ja sopimattomaksi sisällöltään ja kieleltään.⁶ Myös riimillisen laulun vierasperäisinä pidetyt ruotsalaisvaikutteet, kuten tulemmet tässä artikkelissa osoittamaan, sekä leviäminen kirjallisesti ovat vähentäneet sen arvoa suullista perinnettä perinteisesti tutkivan folkloristiikan tutkimuskohteena.⁷ Ero kalevalamittaiseen laulu-perinteeseen ilmeni myös käyttötilanteessa, joka toisinaan oli tanssi.⁸

Tarkastelemme tässä artikkelissa⁹ riimillisen laulun arvon määrittelyn ja julkaisun prosesseja pitkällä 1800-luvulla. Artikkelin kohteena ovat

1. H. A. Reinholmin kirje Elias Lönnrotille 28.9.1849. *Elias Lönnrotin kirjeenvaihto*-verkkojulkaisu. SKS, <http://lonnrot.finlit.fi/omeka/> (13.11.2020).
2. Elias Lönnrot, *Valitut teokset 5. Muinaisrunoutta*. Toim. Raija Majamaa. SKS 1993, 342. Jatkossa viittaamme Lönnrotin valittuihin teoksiin lyhenteellä VT 5.
3. Kaarle Krohn, *Kalevalan runojen historia*. SKS 1903–1910; Martti Haavio (toim.) *Suomalaisen muinaisrunouden maailma*. Werner Söderström Osakeyhtiö 1935; Matti Kuusi, *Suomen kirjallisuus I. Kirjoittamaton kirjallisuus*. Otava & SKS 1963. Ks. kritiikistä Lauri Honko, Triviaalin paluu. ”Epärinouden” nousu arvoonsa. *Hiidenkivi* 4 (1995), 10–13.
4. Julius Krohn, *Kantelettaren tutkimuksia*. Jälkimmäinen vihko. (Toimittanut ja täydentänyt Kaarle Krohn.) SKS 1901.
5. Martti Haavio, *Kansanrunojen maailmanselitys*. Werner Söderström Osakeyhtiö 1955.
6. Mm. Krohn 1901; E. A. Saarimaa, Uudempi suomalainen kansanlyriikka. Teoksessa F. A. Hästesko (toim.) *Suomalainen kansanrunous. Yleistajuisia tutkielmia koulutyön ja itseopiskelun avuksi*. Kustannusosakeyhtiö Otava 1923, 167–191. Riimillisen laulun arvostuksen puutteeseen lienee vaikuttanut myös historiallinen painolasti: sitä oli käytetty jo 1600-luvulla kyseenalaisissa yhteyksissä (pilikka- ja herjalalaulut). Asplund 2006, 109–110; Kati Kallio et al. *Laulut ja kirjoitukset. Suullinen ja kirjallinen kulttuuri uuden ajan alun Suomessa*. SKS 2017, 382–387.
7. Ks. Honko 1995. Riimillisen laulun historia on itsessään transnationaali ilmiö. Riimillisen laulun on ajateltu kehittyneen läntisillä rannikkoalueille viimeistään 1600-luvulla. Anneli Asplund, Runolaulusta rekilauluun. Kansanlaulun murros. Teoksessa Anneli Asplund et al. (toim.) *Suomen musiikin historia. Kansanmusiikki*. WSOY 2006, 108–165. Läntisessä-Suomessa on kuitenkin laulettu jo 1200-luvulla latinankielisiä riimillisiä lauluja. Kallio et al. 2017, 404.
8. Vihtori Laurila, *Suomen rahvaan runoniekat I*. SKS 1956; Asplund 2006.
9. Artikkelin on osa Suomen Akatemian hanketta ”Suullisen kulttuurin mykistetyt muusat. Ideologia, transnationalismi ja vaiennetut lähteet kansallisten kulttuuriperintöjen ja kirjallisuuksien luomisessa”, 2019–2023, (nro 322071).

riimilliseen lauluun liittyvät keskustelut ja arviot erilaisissa kirjoituksissa, kuten kansanrunokoelmien esipuheissa, kirjeissä, aikakaus- ja sanomalehdissä ja muissa asiateksteissä, 1810-luvulta 1920-luvulle. Keskustelua pitivät yllä varhemmin erityisesti kansanrunojen kerääjät ja julkaisijat, 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla myös tutkijat, opettajat ja kansanvalistajat.

Näkökulmamme on reseptiohistoriallinen ja se korostaa valtaa omaavien auktoriteettien merkitystä tekstien vastaanotossa, mutta osoittaa myös vastatulkintoja, esimerkiksi Elias Lönnrotin ja Lauri Soinin kohdalla. Aineistojen merkitys on aina kontekstuaalista¹⁰ ja analyysimme havainnollistaa, miten vastaanotto kietoutui vallitsevaan historialliseen tilanteeseen. 1800-luvulla, polttavien kansakuntaan liittyvien kysymysten äärellä sivistyneistö pyrki aktiivisesti hakemaan kansanrunoperinteestä suomalaisuuden historiallista todistusarvoa sekä samalla määrittelemään kansan soveliaista itseilmaisua.¹¹

Artikkelimme lähtökohtana on 1800-luvun keskusteluissa ilmennyt kalevalamittaisen runon ja riimillisen laulun eriarvoisuus. Molemmat laulutavat elivät vielä 1800-luvulla rinnakkain, joskin vanha, kalevalamittainen laulukulttuuri oli väistymässä uuden tieltä. Riimillisen laulun suosio ja siihen liittynyt paheksunta on liitetty yhteiskunnan moderniin murrokseen, sääty-yhteiskunnan murenemiseen, joka muun muassa ilmeni nuorten keskinäisen toiminnan lisääntymisenä ja vanhojen traditioiden heikkenemisenä.¹² Riimilliset laulut heijastelevatkin monin tavoin nuorten maailmaa, sukupuolten välisiä suhteita ja rakkautta.

Tässä artikkelissa kysymme, olivatko näkemykset niin jyrkkiä kuin, mitä vallitseva tutkimushistoriallinen kuva antaa ymmärtää. Oliko riimillisen laulun väheksytyyn asemaan muita syitä kuin yhteiskunnan moderni murros tai laulun kokeminen sisällöltään sopimattomaksi? Mikä oli uudemman laulun arvostus ennen *Kalevalaa*? Miten arvostus muuttui *Kalevalan* jälkeen ja miten siihen vaikuttivat kansakuvan rakentamiseen liittyvät ajatukset laulujen nykyaikaisuudesta sekä vierasperäisyydestä?

Rahvaan suosimaa riimillistä kansanlaulua on tutkittu aikaisemminkin.¹³ Erityisesti on käsitelty riimillisen laulun sopimattomuutta kansanvalitukselliseen ideologiaan sekä sivistyneistön kuvaan kansanmusiikista.¹⁴ Tutkimus on kuitenkin tapahtunut pitkälti musiikintutkimuksen kontekstissa. Riimillisen perinteen arvo on nähty ainoastaan sen musiikillisissa piirteissä. Tällä, jo Lönnrotin aikana syntyneellä käsityksellä, on ollut pitkäkestoiset, tutkimuslinjoihin vaikuttaneet seuraamuksensa. Tässä artikkelissa tarkastelemme folkloristiikan ja kirjallisuuden historian kontekstissa aineistoja, joita ei ole juurikaan tutkittu. Artikkelin aineisto koostuu ensimmäisistä suomenkielisistä kansanrunokokeelmista ja kirjoituksista 1800-luvun alkupuolelta sekä 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun rekilauluja koskevista asiateksteistä.

Artikkelimme teoreettisena taustakehyksenä on käsitys folkloren autenttisuuskriteereistä ja niihin kytkeytyvästä valikoinnista ja arvottamisesta.¹⁵ Perinneaineistojen ja lajien arvostus pitkällä 1800-luvulla on vaikuttanut siihen, miten käsitykset suomalaisesta runo- ja lauluperin-

10. Unto Kovala, Kokemus, rakenne vai konteksti? Reseptiotutkimuksen vaiheita ja jännitteitä. Teoksessa Erkki Vainikkala & Henna Mikkola (toim.) *Nyky aika kulttuurintutkimuksessa*. Nykykulttuuri 2007, 177.
11. Vrt. Vesa Kurkela, *Musiikkifolklorismi ja järjestökulttuuri. Kansanmusiikin ideologinen ja taiteellinen hyödyntäminen suomalaisissa musiikki- ja nuorisjärjestöissä*. Gummerus 1989.
12. Asplund 2006.
13. Laurila 1956; Matti Hako, Riimilliset kansanlaulut. Teoksessa Matti Kuusi (toim.) *Suomen kirjallisuus I. kirjoittamaton kirjallisuus*. Otava 1963, 418–446; *Wäinämöisen weljenpojat. Tutkielmia talonpoikaisrunoudesta*. SKS 1975; Kurkela 1989; Vesa Kurkela, Sorrowful Folksongs and Nationalism in Nineteenth-Century Finland. Teoksessa Timothy Baycroft & David Hopkin (toim.) *Folklore and Nationalism in Europe During the Long Nineteenth Century*. Brill 2012, 351–369; Anneli Asplund, *Murros, muutos ja mitta. Metriikan, rakenteen ja sisällön välisistä suhteista suomalaisissa kansanlauluissa*. Folkloristiikan lisensoititutkimus. Helsingin yliopisto 1997; Heikki Laitinen, *Matkoja musiikkiin 1800-luvun Suomessa*. Tampere University Press 2003.
14. Heikki Laitinen, Surullista, köyhää ja nöyrää. Musiikillisen kansakuvan syntyvaiheita ja seurauksia. *Musiikin suunta* 3 (1986), 39–46; Kurkela 1989; Laitinen 2003; Hanna Karhu & Anna Kuismin, ”Rekiviisujen” halveksunta ja houkutus. Keskustelu arkkiviisuista ja rekilauluista 1870-luvulta 1910-luvulle. *Kasvatus & Aika* 15:1 (2021), 22–44, <https://doi.org/10.33350/ka.95615>
15. Folkloristiikan tutkimushistoriassa ja perinteen keruussa suullisesti välittynyt perinne on ollut aitouden mittari. Autenttinen kansanrunous ja sitä laulava rahvas (’kansa’) on tulkittu edustavan mennyttä, jo katoamassa olevaa vastakohtana modernille. Ks. Regina Bendix, *In Search of Authenticity. The Formation of Folklore Studies*. The University of Wisconsin

teestä ovat muotoutuneet. Se, mikä on ollut rahvaan parissa eri aikoina suosittua, ei välttämättä ole ollut tutkijoiden silmissä kiinnostavaa. Erityisesti perinteen julkaiseminen kirjoina ja kokoelmina on varmistanut tietyille osalle aineistosta kulttuurisen arvostuksen ja tunnustuksen.¹⁶ Tästä valikoinnista johtuen ymmärrys kansasta ja sen perinteestä on aina aukkoista, osittaista ja monin paikoin ideologisesti ohjattua.¹⁷ Esitämme, että tieteellisesti toimitetun, myös laulujen sanoitukset huomioivan kansanrunokokoelman puute on vaikuttanut riimillisen laulun määrittelyyn ja arvottamiseen aina nykyhetken saakka.

Uudemman laulun terminologiaa

Riimillisen laulun terminologia oli vaihtelevaa ja vakiintumatonta pitkin 1800-lukua. Terminologinen epämääräisyys lienee kulkenut käsi kädessä laulun arvostuksen kanssa. Koska se koettiin vähempiarvoisena suhteessa kalevalamittaiseen runouteen, sitä ei myöskään pyritty määrittelemään tarkasti. Käytämme tässä artikkelissa riimillisestä kansanlaulusta seuraavia nimityksiä: *uudempi* tai *nykyinen laulu* ja *rekilaulu*.

1800-luvun alkupuolella puhuttiin 'uudesta' tai 'nykyisestä' laulusta, joka käsitti kaikenlaisia, uudempia rahvaan ja oppineiden lauluja ja runoja, eikä laulujen mitoilla ja muodoilla tehty usein tarkkaa eroa.¹⁸ Uudella tai nykyisellä laullalla tarkoitettiin yleensä joko riimillistä laulua tai rahvaanrunoa, joka käytti alkusointuista kalevalamittaa, mutta erosi vanhasta runosta kielellisesti

ja sisällöllisesti. Aiheet olivat arkisesta elämästä, paikallisista asioista ja ihmisistä.¹⁹ Runojen tapa kuvata asioita ja ilmiöitä oli suora, usein ronskilla huumorilla höystetty, mitä vieroksuttiin sivistyneistön piirissä. Toisaalta rahvaanrunoja arvostettiin ja runojen sepittäjiä nostettiin eri yhteyksissä esiin esimerkkinä suomen kielestä ja runokulttuurin elinvoimaisuudesta.²⁰ Rahvaanrunoissa käytettiin toisinaan myös riimiä.

Uudemman laulun rinnalla rahvas lauloi kalevalamittaista runoutta. Varsinkin eppisiin tarinoihin keskittyvät runot saattoivat olla usean sadan säkeen mittaisia. Hyvän laulajan kriteerinä pidettiin muistia; tämä pystyi laulamaan taukoamatta vaikka kokonaisen vuorokauden. Riimillinen laulu oli lyhyttä muodoltaan ja sitä oli saatavilla yhä enemmän kirjallisessa muodossa, eikä sitä sen vuoksi tarvinnut opetella ulkoa.²¹ Lisäksi kalevalamittainen runous erosi riimillisestä laulusta sisällöllisesti ja esteettisesti. Eepiset runot kuvasivat myyttisten sankarien edesottamuksia, lyriikka ilmensi surua ja iloa. Vaikka vanhoissa runoissa kuvattiin myös sukupuolten välisiä suhteita, kuvasto oli pääosin hillittyä ja erilaisiin metaforiin verhottua.

Laulun yleisin muoto 1800-luvun loppupuolella oli puolestaan kahdesta keskenään riimillisestä säeparista koostuva, nelisäkeinenä tai toisinaan kaksisäkeisenä kirjoitettu ja rekilaulumittaa noudattava rekilaulu, joskin toisenlaistakin riimillistä kansanlaulua esiintyi.²² Rekilaulu oli alun perin yksisäkeistöinen, mutta säkeistöjä

Press 1997; Richard Bauman & Charles L. Briggs, *Voices of Modernity. Language Ideologies and the Politics of Inequality*. Cambridge University Press 2003.

16. Ks. Bendix 1997, 59; Kelly Fitzgerald & Niina Hämäläinen, Individual aims, public purposes. Creation and access to tradition archives and vernacular publications in Finland and Ireland. Teoksessa Lauri Harvilahti et al. (toim.) *Visions and Traditions. Knowledge Production and Tradition Archives*. Suomalainen Tiedeakatemia 2018, 178–204.
17. Ks. Lotte Tarkka, Heidi Haapoja-Mäkelä & Eila Stepanova, Kalevalaisuus, kieli-ideologiat ja suomalaisuuden myytti. Teoksessa Ulla Piela, Pekka Hakamies & Pekka Hako (toim.) *Eurooppa, Suomi, Kalevala. Mikä mahdollisti Kalevalan?* SKS 2019, 79–106; Niina Hämäläinen et al., Miten kansasta tulee vernakulaari? Folkloristiikan, kirjallisuushistorian ja kansankirjoittajien tutkimuksen kansakuva 1820-luvulta 2010-luvulle. *Elore* 27:1 (2020), 37–59, <https://doi.org/10.30666/elore.89069>.
18. Laurila 1956, 50; Kaisa-Marja Perttunen, Lönnrot ja rahvaanrunous. Teoksessa *Wäinämöisen weljenpojat. Tutkielmia talonpoikaisrunoudesta*. SKS 1975, 114–132. Mm. vielä 1850-luvulla puhuttiin "rekiviisuista" tai "rekiraamatusta" tarkoittaen vanhaa runolaulua. A. R. Niemi, *Runonkerääjijemme matkakertomuksia 1830-luvulta 1880-luvulle*. SKS 1904, 213. Ks. myös Laurila 1958, 343. Tämä lienee johtunut viron sanoista "regevärs, regilaul", joilla viitattiin alkusointuiseen vanhaan kansanrunoon. Kuusi 1975, 73.
19. Laurila 1956, 7; Lotte Tarkka, Natalis' on nakru tehty. Nauru ja lempi vienankarjalaisessa mieronvirressä. Teoksessa Jyrki Pöysä & Anna-Leena Siikala (toim.) *Amor, genus & familia. Kirjoituksia kansanperinteestä*. SKS 1998, 17–55.
20. Hannes Sihvo, Kuinka kansan runoniekkaa on kuvattu? Teoksessa *Wäinämöisen weljenpojat. Tutkielmia talonpoikaisrunoudesta*. SKS 1975, 50–53.
21. Ks. Suonio [Julius Krohn], Suomen nykyemmästä kansanrunollisuudesta. *Mansikoita ja mustikoita* II. SKS 1860, 96–99; Niemi 1904, 215.
22. Esim. balladeja, kansanomaisia virsiä, marsseja ja polskia ks. Asplund et al. 2006.

ketjutettiin monin tavoin. Laulut keskittyivät paljolti rakkausaiheisiin, mutta myös esimerkiksi tappelulauluja ja Amerikan-siirtolaisuutta käsitteleviä rekilauluja laulettiin.²³ Lauluissa esiintyi myös ronskia huumoria. Terminä rekilaulu yleistyi vuosisadan vaihteessa, joskin sen käyttöön liittyivät edelleen termin epästabiilisuuteen viittaavat lainausmerkit tai etuliite ”niin sanottu”. Rekilaulusta käytettiin myös sellaisia ilmaisuja kuin renttulaulu ja rekiviisu.²⁴ Vihtori Laurilan mukaan riimillisestä laulusta ja rekilaulusta tuli tieteellinen käsite vasta Ilmari Krohnin kirjoitusten myötä 1890-luvulla.²⁵

Vanha ja uusi laulu rinnakkain

Kansanrunojen ja -laulujen varsinainen keruu ja julkaiseminen kokoelmina saivat alkunsa Suomen suuriruhtinaskunnassa 1800-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä. Taustalla oli 1700-luvun lopulla useilla kieli- ja kulttuurialueilla vahvistunut kiinnostus kansanrunoutta ja muinaisuutta kohtaan, näkyvimpinä hahmona J. G. Herder.²⁶ Erityisesti Turun romantiikan piirissä vaikuttaneiden, A. I. Arwidssonin, A. J. Sjögrenin ja C. A. Gottlundin keruu- ja julkaisuaiheet sekä käsitykset kansanrunoista historiallisina dokumentteina loivat pohjaa kansanrunojen määrittelylle ja julkaisulle. Ensimmäinen varsinainen suomenkielinen kansanrunojen kokoelma oli Gottlundin *Pieniä Runoja Suomen Poijille Ratoxi* (1818, 1821), mutta sen merkitys jäi verrattain vähäiseksi. Sen sijaan saksalaisen H. R. von Schröterin *Finnische Runen* (1819), joka itse asiassa perustui ”hyväntahtoisten suomalaisten ystävien” eli Turun romantikkojen kokoamiin runoaineistoihin, yllytti runonkeruuta julkaisuharrastusta entisestään.²⁷ Seuraavalla vuosikymmenellä ilmestyivät Zacharias Topelius

vanhemman ja Elias Lönnrotin kansanrunokokoelmat, jotka loivat pohjaa myöhemmin muotoutuvalla *Kalevalalle*.

Uudemman lauluperinteen väheksyntä ei ollut erityisen voimakasta vielä 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alkupuolella. Riimillisiä ja muita uudempia lauluja kerättiin ja julkaistiin, vaikka runojen kantama historiallinen tieto ohjasikin toimintaa erityisesti vanhoihin runoihin. Tutkimuksessaan *Suomalaisesta runoudesta* (1766–1778) Henrik Gabriel Porthan tarkasteli riimillistä laulua kalevalamittaisen runon rinnalla. Tosin Porthan kallistui vanhan runon puolelle ilmoittamalla, että nykyisiä, loppusoinnollisia lauluja arvostavat vain ne, jotka eivät kykene ymmärtämään loppusoinnuttomia [kalevalamittaisia] runoja.²⁸ Keruu- ja julkaisutoiminnan vahvistuttua *Kalevalan* ilmestymisen myötä käsityksiä alkoi vähitellen ohjata ajatus hyvästä, kalevalamittaisesta runosta, joka sisälsi menneisyyteen pohjautuvaa tietoa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ensimmäinen keruuohjelma vuodelta 1850 kertoi, mihin tieto kansanrunoista pohjautui. Kerääjien ohjeiksi annettiin muun muassa se, että *Kalevala* ja *Kanteletar* pitää tuntea hyvin, jotta he osaavat erottaa ”mikä on vanhan kansanrunoa tai mikä uudentapaista”²⁹

Varhaiset kerääjät julkaisivat uudempia lauluja kalevalamittaisten runojen rinnalla 1810–1830-luvuilla.³⁰ Gottlundin *Pieniä Runoja Suomen Poijille Ratoxi* sisälsi eepisiä ja lyyrisiä runoja, loitsuja sekä muutaman uudemman laulun ja *Väinämöiset*-kokoelma (1828) keskittyi yksin uudempaan laulukulttuuriin, paikallisia ja arkisia asioita käsitteleviin rahvaanrunoihin. Zacharias Topelius vanhemman *Suomen kansanwanhoja runoja ynnä myös nykysempiä lauluja*

23. Asplund 2006, 146, 152–156.

24. Karhu & Kuismin 2021, 23, 25.

25. Vihtori Laurila, Rekilaulun nimestä ja sen merkityksestä. *Virittäjä* 1958, 341–345. Ks. esim. Matti Kuusi, Kolme Ruotsin ajan herjavirttä. Teoksessa Jukka Kukkonen & Hannes Sihvo (toim.) *Väinämöisen weljenpojat. Tutkielmia talonpoikaisrunoudesta*. WSOY 1975, 71–83; Laurila 1956, 1958; Mikko Saarenheimo, Sananen suomalaisen rekivirren alkuperästä. Teoksessa *Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja* 16. Otava 1958, 220–224.

26. Satu Apo, Kansanlaulujen ääni 1700-luvun kirjallisuudessa. Johdatus Macphersonin, Percyn ja Herderin runojulkaisuihin. Teoksessa Sakari Ollitervo & Kari Immonen (toim.) *Herder, Suomi, Eurooppa*. SKS 2006, 216–264.

27. Jukka Sarjala, *Turun romantiikka. Aatteita, lukuvimmaa ja yhteistoimintaa 1810-luvun Suomessa*. SKS 2020, 155, 157, 167–169.

28. Henrik Gabriel Porthan, *Suomalaisesta runoudesta*. Kääntänyt ja johdannon kirjoittanut Iiro Kajanto. SKS (1766–1778) 1983, 46.

29. Martti Haavio, *Kansanrunouden keruu ja tutkimus*. SKS 1931, 32.

30. Myös A. I. Arwidsson tallensi riimillisiä rekilauluja ja julkaisi niitä: A. I. Arwidsson, *Svenska Fornsånger I–II*. P. A. Norstedt & söner 1837–1842. A. J. Sjögrenin keruukokoelma 1820-luvulta sisältää useita ei-kalevalamittaisia lauluja, mutta Sjögren ei julkaisut keruitaan kokoelmana.

(1822–1831) ja Lönnrotin *Kantele taikka Suomen Kansan sekä Vanhoja että Nykyempiä Runoja ja Lauluja* (1829–1831) edustivat hyvin erilaisista runoista ja uusista kansanlauluista ja rahvaanrunoista koottuja kokoelmia sisältäen myös riimillisiä lauluja.

Runojulkaisujen tarkoituksena oli esitellä suomenkielisen kansanosan runoperinnettä ja samalla nostaa runojen ja suomen kielen arvostusta. Kokoelmien esipuheissa heijastui huoli vanhan, kalevalamittaisen runoperinteen häviämisestä modernin maailman tieltä ja uudempien laulujen nähtiin rappeuttavan runokulttuuria: ”Sieltä täältä vielä löytää rikkinäisiä muinoinen runo-ajan jäännöksiä, netkin uuden aikaisilla sanoilla ja ajatuksilla pilattuja.”³¹

Vaikka kokoelmien pääpaino oli vanhoissa runoissa, uudempien laulujen ja runojen osuus on niissä yllättävän suuri, noin kolmannes kaikista runoista. Kokoelmien uudemmat laulut seurasivat sekä säkeen tasolla että runojen typografian osalta vanhojen, kalevalamittaisten runojen kirjallista esitystapaa. Varsinaisia riimillisen parisäkeen muodostamia rekilauluja niissä ei ollut. Mahdollisesti rekilaulujen poisjäämiseen vaikutti niiden mitta ja muoto, joka olisi tarkoittanut kalevalamittaisista runoista eroavaa kirjallista esittämistä.

Julkaisijat arvioivat uudemman laulun asemaa kokoelmiensa esipuheissa ja esittelivät myös uudempiä lauluja ja runoja laulaneita rahvaanrunoilijoita. Varsinaista uudempien laulujen esittelyä niistä ei kuitenkaan löydy. Poikkeuksena on Gottlundin *Väinämöiset*, joka sisältää 30 rahvaanrunoa sekä niiden laulajia.³² Esipuheessa Gottlund asetti nykyisen laulun samanarvoiseksi vanhojen runojen kanssa todeten, että kullakin ajalla on omat runonsa. Gottlund myös peräänkuulutti nykyisen laulun keruun ja julkaisun tarvetta

sekä käsitteli lauluja osana 1800-luvun laulukulttuuria.

Siitä huolimatta, että kaikki varhaiset kokoelmat sisälsivät uudempaa laulukulttuuria, niihin ei tältä osin ole juurikaan kiinnitetty huomiota.³³ Myös kokoelmiin kohdistuvat aikalaisarviot keskittyivät myyttisiin runoihin³⁴ – ja jos uudemmat laulut huomioitiin, arvostelu oli vähättelevää.³⁵ Kokoelmat sisälsivät liiaksi moderneja piirteitä. Esimerkiksi uudempien laulujen ”kansa” edusti modernissa murroksessa kylpevää, kylän väkeä ja yksilöitä – pappeja, kauppiaita, tyttöjä, poikia, emäntiä, opettajia. Laulujen maisemana toimi myyttisen tuonpuoleisen tai metsä- tai erämaiseman sijaan kylän kapakka, puoti, tori tai koulu. Laulujen ajankohtainen ja paikalliseen maisemaan kiinnittyvä sisältö ei sopinut menneisyyskuvastosta ammentavaan romanttiseen ja ylevään kansakuvaukseen.³⁶ Tässä mielessä uudemmat laulut varhaisissa kansanrunokokoelmissa edustivat sivupolkuja ja modernin maailman häiriötä sivistyneistön tavoittelemassa menneisyyden narratiivissa.

Muita julkaisuhankkeita

Ensimmäisten kansanrunojulkaisujen jälkeen Lönnrot keskittyi erityisesti kalevalamittaisten runojen julkaisuprojekteihin, *Kalevalaan* ja *Kantelettareen*. Gottlund julkaisi muun muassa vanhoja runoja ja sananparsia sisältävän tietokirjamaisen *Otavan* (1828–1832) sekä *Runola-*eepoksen (1840), joka sisälsi runsaasti seksuaaliväritteistä ja humoristista kuvastoa.³⁷ Myös kiinnostus uudempaa laulukulttuuria kohtaan säilyi julkaisijoiden muiden hankkeiden rinnalla.

Varsinkin Gottlund kehitteli lukuisia uudemman laulun julkaisuhankkeita 1840-luvulla.³⁸ Hän laati muun muassa pienen omapainatteen *Uusia Suomalaisia Lauluja* (1845–1846).³⁹ Vihko on ark-

31. Zacharias Topelius, *Suomen kansan vanhoja runoja ynnä myös nykyempiä lauluja*, osa IV. Frenckellin ja Pojan tykönä 1829, v.

32. Carl Axel Gottlund, *Väinämöiset, eli meidän nykyisten Runojoin virren-teoista*. Tukholmissa 1828.

33. Niina Hämäläinen, Lukijaa lähestyen, runoa määrittellen. Varhaisten kansanrunokokoelmien esipuheet. Teoksessa Ulla Piela, Pekka Hakamies & Pekka Hako (toim.) *Eurooppa, Suomi, Kalevala. Mikä mahdollisti Kalevalan?* SKS 2019, 133–156.

34. Ks. Elias Lönnrot, Recension. *Helsingfors Tidningar* 1829 no. 42, <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/386396?page=1> no. 45. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/386438?page=1> (19.1.2021).

35. Ilmari Heikinheimo, *Kaarle Aksel Gottlund. Elämä ja toiminta* I. SKS 1933, 394; Satu Apo, Uusin Lönnrot-myytti ja kansanrunouden editiohistoria. *Elore* 2 (2009), 4–5, <https://doi.org/10.30666/elore.78808>

36. Laitinen 1986; Kurkela 1989, 34; Tarkka 1998, 18; Hämäläinen et al. 2020.

37. Ks. Apo 2009, 7–8.

38. Ks. Julius Krohn, *Suomalaisen kirjallisuuden vaiheet*. SKS 1897; Eino Salokas, *Bellmanin runous Suomessa*. Helsinki 1929.

39. Carl Axel Gottlund, *Uusia Suomalaisia Lauluja* N:o 1–6. Helsinki 1845–1846; Carl Axel Gottlund, *Sampo, Runollisto*. Helsingissä 1847.

kivihkon näköinen ja painettu halvalla paperille, kuten Gottlund itse esipuheessa toteaa. Julkaisijan tavoitteena on levittää lauluja ja saada ihmiset ymmärtämään savon murretta.⁴⁰ Jokainen vihko sisältää yhden laulun ja etusivulla on ohje, miten laulu lauletaan. Esimerkiksi toisen vihkon merimiehen laulun ”Suomesta pois lähtyäni” ohjeeksi annetaan tunnettu riimillinen laulu:

Lauletaan kuin: Minun kultani kaukana kukkuu, Aina Saiman rannalla.

Vihkojen runot eivät ole puhtaasti riimillisistä parisäkeistä koostuvia lauluja, vaan ne edustavat erilaisia, loppusoinnollisia lauluja ja runoja. Gottlund oli ahkera kerääjä ja julkaisija, joka ymmärsi monin tavoin laulukulttuurin muutoksen. Hänen mieltymyksensä erityisesti humoristiseen ja avoimen seksuaaliseen perinteeseen sekä savon murretta painottava kielenkäyttönsä olivat kuitenkin ajan sivistyneistölle liikaa, eivätkä hänen kokoelmansa koskaan saaneet laajempaa arvostusta.⁴¹

Lönnrot puolestaan hahmotteli 1830-luvulla erillistä nykyisten laulujen julkaisua, kuten kirjeestä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran esimiehelle J. G. Linsénille 1834 käy ilmi: ”Nu är jag som bäst sysselsatt med ordnandet af de nyare Finska Sångar, som jag har samlat.”⁴² Julkaisu ei koskaan ilmestynyt, mutta sen käsikirjoitus ”Suomen Kansan Nykysiiä Lauluja” on säilynyt.⁴³ Vihko on jaettu kahteen palstaan ja se sisältää yhteensä 158 sivua. Lopussa on tyhjiä sivuja, mikä viittaa työn keskeneräisyyteen. Vihko sisältää pääosin kaksi- tai nelisäkeisiä rekilauluja sekä niiden toisintoja ja irrallisia säkeitä. Esipuhetta siinä ei ole. Käsikirjoituksen marginaaliin Lönnrot on merkannut sanoiltaan rohkeampia tai rivoja toisintoja. Vaikuttaa siltä, että Lönnrot oli tarkoituksella koonnut tallentamiaan rekilauluja erikseen julkaistavaksi.

Käsikirjoitus jäi kesken luultavasti muiden kirjoitustöiden vuoksi (*Kalevala*, virsikirja- ja

sanakirjatyo), eikä nykyisiä lauluja tällaisenaan koskaan julkaistu. Sen sijaan Lönnrot esitteli 1830-luvun aikana erilaisia uudempia lauluja toimittamassaan aikakauslehdessä, *Mehiläisessä*.⁴⁴ Toivoessaan lukijoiltaan riimillisen laulun hyväksyntää Lönnrot painotti sen olevan rahvaan omaehtoista perinnettä:

Koska näiden lauluin kahdesta eriwärsystä loppusanat aina vastaavat toinen toista ja koska ne owat kansan, ei oppinutten tekoa, niin sopii niistä oppinuttenki nähdä ja hyväksensä käyttää, mitä kansa semmoiseen sanawastuusen eli riimiin waatii.⁴⁵

Kaikki eivät kuitenkaan jakaneet Lönnrotin näkemystä ja Lönnrot sai lukijoilta moitteita ”hävyttömiä loruihin” julkaisemisesta. Toimittaja itse puolusteli julkaisemista paitsi laulujen opetussellisella sisällöllä myös suomen kielellä, jonka takia myös kehnommilla lauluilla oli arvonsa.⁴⁶ Myöhemmin August Ahlqvist rinnasti keruumatalla Viipurin läänissä vuonna 1854 kansan rappeutuneen runotaidon muun muassa *Mehiläisessä* julkaistuihin runoihin. Lukutaito, modernin maailman ideat sekä yhä suositumpi riimillinen laulu olivat vanhan runokulttuurin väistymisen syinä:

Myös osaa nuorempi kansa paljon nykyisiä tekorunoja, niinkuin Puhakan, Makkosen ja Vihta-Paavon teelmiä, ja muitakin runoja, mitä Mehiläisessä löytyy. Mutta ylipäätään sammuttavat niiden asujamet laulu-himonsa niinkutsutuilla lenkki-virsillä eli lenkkilöillä (jotka ovat yhtä kuin arki-veisut muualla Suomessa), eli laulavat he niiden tapaan loppumyötäisyyksillä koristettuja mitättömiä renkutuksia, joita näiltä seuduin saisi tukulta, ken niitä viitsisi kerätä. Tämä kyllä todistaa, että nykyisemmät mietteet ovat jo alkaneet juurtua, ja luku-taito enennyt kansassa [...].⁴⁷

40. Gottlund 1845, N:o 1.

41. Krohn 1897; Heikinheimo 1933; Apo 2009.

42. Lönnrotin kirje J. G. Linsénille 7.2.1834 (3.12.2020).

43. Lönnrotiana 58, Suomen Kansan Nykysiiä Lauluja. SKS:n arkisto, kirjallisuuden ja kulttuurihistorian kokoelma.

44. Mm. helmikuu 1836, lokakuu 1836, maaliskuu 1837, maaliskuu 1839, heinäkuu 1839, tammikuu 1840, ks. VT 2. Elias Lönnrot, *Valitut teokset 2. Mehiläinen*. Toim. Raija Majamaa. SKS 1990.

45. VT 2, 408.

46. VT 2, 584, 588.

47. Niemi 1904, 213-214.

Lönnrot jatkoi nykyisten laulujen parissa *Kantelettaressa*. Vaikka laulut eivät sisältyneet itse kokoelmaan, hän päätti näyttää joitakin esimerkkejä *Kantelettaren* esipuheessa. Se sisältää 23 uudempaa laulua. Niistä moni löytyy Lönnrotin nykyisten laulujen käsikirjoituksesta, joka lienee osittain *Kantelettaren* esipuheen nykyisten laulujen esiversio. *Kantelettaren* laulut ovat kielellisesti ja sisällöllisesti siistittyjä versioita käsikirjoituksen lauluista. Avoimen seksuaaliset laulut eivät päätyneet tässäkin tapauksessa painettuun kirjaan.

H. A. Reinholmin mukaan nykyinen laulu vaatisi oman tutkimuksensa ja hän ehdotti Lönnrotille julkaisua ”ihan uusista” lauluista, jotka eivät olleet *Kantelettaressa*.⁴⁸ Reinholmin oma laulukokoelma *Suomen Kansan Laulantoja* oli ilmestynyt vuotta aiemmin (1849) sisältäen 50 ennen julkaistua, pääosin *Kantelettaressa* peräisin olevaa laulua ja runoa. Laulut olivat nuottien lisäksi varustettu sanoilla, osin siistittyinä versioina:

Muutamia vallan joutavia laulusanoja emme kuitenkaan sen veroisina ole pitäneet, että niitä ollenkaan tähän olisimme liittäneet [...].⁴⁹

Reinholmilta ei kuitenkaan koskaan ilmestynyt hänen suunnittelemaansa uusien laulujen kokoelmaa. Jatkuva innostus keruutyöhön lienee ollut syy siihen, ettei Reinholm ehtinyt elämänsä aikana julkaista kuin tuon yhden, edellä mainitun lauluvihkosen.⁵⁰

1850-luvulta alkaen riimillisiä lauluja julkaistiin yhä enemmän, eritoten sävelmäpainotteisesti laulukirjoina. Myös koulujen käyttöön laadittiin erillisiä lauluvihkoja osana kouluopetusta ja kieltenopetusta.⁵¹ Käsitykset laulujen sanojen sopimattomuudesta olivat edelleen keskusteluissa

vahvasti läsnä, vaikka laulukirjoihin ei räävittömimpiä sanoituksia edes painettu. Usein laulukirjojen tekijät korvasivat kansanlaulujen sanat uusilla teksteillä, jotka sopivat paremmin idealistiseen kansakuvaan.⁵²

Myöhempiä pyrkimyksiä riimillisen laulun tutkimukseen ja kokoelmien laatimiseen

1800-luvun edetessä keskustelun uudemmassa laulusta valtasi rekilaulu, ja suhtautuminen kyseistä laulun lajia kohtaan muuttui entistä ristiriitaisemmaksi. Yhtäältä sivistyneistö hyödynsi rekilaulun melodioita sävellyksissä sekä poeettisia ilmaisukeinoja kirjoitetussa runoudessa. Etenkin kansanvalistushenkisessä keskustelussa rekilaulua paheksuttiin kuitenkin voimakkaasti.⁵³ Se leimattiin rappiomusiikiksi, taustanaan Herderin ajatukset vääränlaisesta kansanlaulusta. Herder oli kritisoinut ”liejua”, jota esiintyy turhan paljon kansan laulukulttuurissa.⁵⁴ Modernin maailman koettiin painaneen lisäksi uudempaan kansanlauluun ”rauhattomuuden leiman”. Myös näkemykset sanoitusten arvottomuudesta toistuivat.⁵⁵

Rekilaulusanoitusten kritiikki oli saman sävyistä kuin se, jota uudemmat laulut olivat saaneet osakseen vuosisadan puolessa välissä. Aiheet olivat arvostelijoiden mielestä liian arkisia ja keskittyivät vain rakkauteen, epäsovivalta tavalla. Vuosisadan vaihteessa laululyriikoiden kelvottomuutta puitiin julkisessa keskustelussa yhä voimakkaammin, kysymyksen nivoutuessa vahvasti siveyskasvatukseen. Rekilaulu ei vastannut monessakaan mielessä niitä ihanteita, joita sivistyneistö oli kansan itseilmmaiselle asettanut.⁵⁶ Nuorisoperinteenä pidetyn rekilaulun pelättiin kannustavan siveettömään käytökseen ja rikollisuuteen sekä pilaavan rahvaan kauneuden tajun.⁵⁷

48. H. A. Reinholmin kirje Elias Lönnrotille 1.10.1850 (13.12.2020).

49. H. A. Reinholm, *Suomen Kansan Laulantoja*. SKS 1849, vii.

50. G. J. Niemi, *H. A. Reinholm*. Eripainos aikakauskirja *Suomesta*. SKS 1906, 40. Julkaisuuntoon saattoivat vaikuttaa myös kriittiset arviot, joita Reinholm sai vuonna 1851 valmistuneesta kirjoituksestaan ”Ilokas, taikka Suomen kansan ajanviettoja”. Arvostelun vuoksi SKS ei halunnut ottaa käsikirjoitusta julkaistavakseen. Haavio 1931, 36–37.

51. Esim. Karl Collan, *Valituista Suomalaisista Kansan-Lauluja* 1854; *Tuttus Wis-bok* 1–3 1856–1857; *Suomalaisia Kansanlauluja ja Tanssia* 1868; ks. Asplund 1997, 151–16; Anneli Asplund, *Lauluja Lönnrotin ajoilta*. SKS 2002, 183.

52. Kurkela 1989, 197. Ks. myös Reijo Pajamo, *Suomen koulujen laulunopetus vuosina 1843–1881*. Suomen musiikkiteollinen seura 1976.

53. Kurkela 1989; Hämäläinen 2019; Karhu & Kuusmin 2021.

54. Kurkela 1989, 212–213.

55. Herman Niemi, Nykyaikaiset kansanlaulut Hämeenmurteen alalla. *Valvoja* 11 (1893), 526, 528.

56. Kurkela 1989; ks. myös Laitinen 1986.

57. Karhu & Kuusmin 2021, 26–31.

Kritiikistä huolimatta rekilaulut saivat akateemistakin huomiota. Tieteelliset artikkelit sisälsivät kuitenkin myös rekilaulujen arvostelua, sillä ne oli kirjoitettu kansanvalistuksellisesta näkökulmasta. Opettaja-kirjailija Herman Niemi tarkasteli Hämeestä kerättyjen rekilaulujen aiheita, mittaa ja kieltä. Niemi arvosti kuitenkin enemmän vanhaa runoperinnettä:

Olemme näin vaeltaneet läpi nykyisen kansanlaulun monivaihtaisen alan. Emme voi salata, että mielemme on samallaiseksi painunut kuin olisimme kulkeneet kunnahilla, millä ennen uhkea hongikko ihmissydäntä lumovata huminaansa soinnutteli, mutta minkä sittemmin kulo on kuivannut ja tyyten hävittänyt. [...] Haluttaisi kyllä koko joutava vesakko tieltä raivata ja jalostettuja puulajeja sijaan istuttaa. Mutta maa on luotu kasvamaan, ja tämmöisenä se kasvaa näitä taimia [...].⁵⁸

Rekilaulujen ymmärtäjä löytyi musiikintutkija Ilmari Krohnista, joka keräsi, järjesti ja toimitti laajasti uudempien kansanlaulujen sävelmiä.

■ Kuva 1. H. A. Reinholmin kokoelma *Suomen Kansan Laulantoja* ilmestyi 1849. Seuraavana vuonna hän ehdotti julkaisua Lönnrotille ”ihan uusista” lauluista.

Krohn sensuroi kuitenkin laulutekstejä ajan hengen mukaan niin toimittamissaan sävelkoelmissa kuin tieteellisissä julkaisuissaan. Vesa Kurkelan mukaan tämä liittyi aikakauden kansanmusiikintutkijoiden kaksinaisrooliin. Tutkijat olivat myös kansanvalistajia, eivätkä voineet irtautua ohjailevasta otteesta edes silloin kuin vannoivat tieteellisen objektiivisuuden nimeen.⁵⁹

1900-luvun alussa heräsi kuitenkin ajatus sanoitukset huomioivasta rekilaulujen järjestelmällisestä keräämisestä ja perinnekeräilyä toimittamisesta. Aloitteen tekijänä oli kirjailija, toimittaja ja perinteenkerääjä Lauri Soini (1875–1919), joka oli itse lähtöisin vaatimattomista oloista ja käynyt vain kansanopiston.⁶⁰ Soini kirjoitti myös rekilauluperinteestä ammentavaa runoutta. Tämän lisäksi hän toimitti uusinta-julkaisun Lönnrotin *Mehiläisessä* julkaisemista uudemmista kansanlauluista, kirjoitti rekilauluja

58. Niemi 1893, 546–547.

59. Kurkela 1989, 195–196.

60. Pirkko Kupi, Lauri Soini–unohdettu kirjailija. *Kirjallisuudentutkijain seuran vuosikirja* 23 (1968), 46–72.

käsitteleviä artikkeleita lehtiin sekä akateemisiin julkaisuihin ja pyrki edistämään rekilauluista tieteellisesti toimitettavaa kokoelmahanketta.⁶¹

Soini toivoi, että joku toimittaisi rekilauluista kokoelman samoin periaattein kuin Lönnrot. Näin saataisiin aikaan *Kantelettaren* veroinen kokoelma. Soini ymmärsi eri lajien arvottamispolitiikan sekä arvostusta nostavan toimitusprosessin merkityksen. Hänen mukaansa *Kanteletar* ja *Kalevala* olivat Lönnrotin koostamia ja vahvasti muokkaamia, eikä kaikkea kalevalamittaisessa runossa alun perin esiintynyttä ”törkyä” oltu näin ollen otettu kokoelmiin mukaan. Jos rekilauluaineisto valikoitaisiin ja toimitettaisiin, kuten vanhempi runous, saataisiin sopiva kuva rekilaulusta, ja näin lajin arvostus nousisi. Soinin mielestä kuva perinteenlajeista ei ollut totuudenmukainen, jos vanhaa kansanrunoutta ihailtaisiin täydellisenä ja uusi tuomittaisiin kelvottomaksi.⁶²

Tieteellisten periaatteiden nojalla Soini peräänkuulutti myös riimillisen laulun systemaattista keräämistä ja järjestämistä sekä tarkempaa otetta sanoitusten suhteen. Toisin kuin muut, Soini arvosti laulujen lyriikoita. Soini pyrki tukemaan ajatuksiaan kansanvalistuksen retorikalla. Hänen mukaansa tieteellisesti toimitettu kokoelma uudemmista lauluista kehittäisi kansan kauneudentajua ja lauluaistia sekä tarjoaisi sivistyneistölle mahdollisuuden tutustua ”kansanhengen nykyiseen kehityskantaan siinä muodossa, jossa se wihättäwimpänä, tuoreinpana esiintyy”.⁶³

Soinin panos rekilaulujen julkaisemisen suhteen jäi lopulta siihen, että hän toimitti Juho Ahavan nimellä uusintajulkaisun *Kansanlauluja* (1909) Elias Lönnrotin *Mehiläisessä* 1839–1840 julkaisemista uudemmista kansanlauluista, joita

ei oltu painettu *Kantelettaren* esipuheeseen.⁶⁴ Teoksen alkusanoissa Soini korosti uusintajulkaisun ajankohtaisuutta – taidetrunouttakin oli ryhdytty rakentamaan uudemmän kansanlaulun pohjalle – ja pyrki kiinnittämään huomion laulujen sanoituksiin. Laulukokoelman oli tarkoitus olla täydennys *Kalevalalle* ja *Kantelettarelle*. Soini arveli alkulauseessaan myös optimistisesti, että Suomalaisen Kirjallisuuden Seura toimittaisi pian laajemman kokooman rekilauluista, koska uudemmän kansanlaulun asia oli niin tärkeä.⁶⁵ Näin ei kuitenkaan tapahtunut.⁶⁶

Myöhemmin tässä artikkelissa tarkasteltu teksti on kielitieteilijä E. A. Saarimaan artikkeli ”Uudempi suomalainen kansanlyriikka”, joka ilmestyi F. E. Hästeskon toimittamassa kirjassa *Suomalainen kansanrunous: Yleistajuisia tutkielmia koulutyön ja itseopiskelun avuksi* (1923).⁶⁷ Myös Saarimaa kritisoi laulujen sanoituksia. Parhaiten runollisten ilmaisukeinojen köyhyys tuli esiin Saarimaan mukaan kuvakielissä: vertaukset ovat kuluneita tai vähän sanovia. ”Säveellinen kauneus voittaa [...] ehdottomasti runollisen”, on Saarimaan ennalta-arvattava loppuarvio.⁶⁸ *Suomalainen kansanrunous* -kokoelma ei ollut tieteellinen julkaisu, mutta esitteli kansanrunouden eri lajeja ja kokoelmia. Tällaisessa kokonaisuudessa uudemminkin lauluilla oli paikkansa.

1900-luvun alkupuolella ilmestyi eräitä rekilauluja sisältäviä laulukokoelmia, mutta ne olivat kuriositeetteja, eivätkä täyttäneet vakavasti otettavan kansanrunokokoelman kriteerejä. Antikvariaatinpitäjä Joh. K. Lindstedt julkaisi *Laululipas* -kokoelmia (1905, 1907 ja 1911), jotka sisälsivät sekä uudempia kansanlauluja että taidetrunoja. Tästä eivät kaikki pitäneet ja muun muassa kirjailija

61. Esim. Lauri Soini, Pakinata kansanlauluista. *Uusi Suometar* 16.7.1901. Artikkelit ilmestyi kolmessa osassa: *Uuden Suometaren numeroissa* 162, 164 ja 171; Lauri Soini, Kansanlaulun poljento. *Virittäjä* 7 (1903); Soini, Säekerto suomalaisessa kansanlaulussa. Teoksessa Otto Manninen & A. V. Forsman (toim.) *Liitto. Suomen kaunokirjailijaliiton albumi* 1904.

62. Soini 1901.

63. Soini 1901. Heikki Laitinen (2003, 332) on tuonut esiin, kuinka sivistyneistön estetiikka erosi 1800-luvulla vahvasti kansanestetiikasta.

64. Myös vuotta aikaisemmin taidehistorioitsija Onni Okkonen oli esittänyt *Virittäjässä*, että tarvittaisiin niin kutsuttu uusi Kanteletar, johon tulisi lisätä myös nykyiset laulut. Onni Okkonen, Uusi suomalainen kansanrunous-antologia. *Virittäjä: Kotikielenseuran aikakauskirja* 4 (1908), 70.

65. Juho Ahava, Alkusanat. Teoksessa Juho Ahava & Elias Lönnrot (toim.) *Kansanlauluja*. Karisto 1909/1986, 5.

66. 1900-luvun alussa uudempaa kansanlaulua kerättiin kuitenkin kuitenkin aktiivisesti Ilmari Krohnin tutkimusten vanavedessä. Ks. Toivo Kuulan keruumatkoista Salla Seppä, ”Täältä se sen pohjan otti”. *Kauhavalaisen Juha Pertun rekilaulujen musiikkianalyttinen tarkastelu ja omakohtainen laulaminen*. Pro gradu -työ. Sibelius-Akatemia 2016.

67. Artikkelit oli julkaistu jo aiemmin *Valvojassa* 41:2 (1921), 49–64.

68. Saarimaa 1923, 185, 186, 191.

Larin-Kyösti närkästy, kun hänen runojaan oli julkaistu ilman kirjailijan lupaa ”rivojen renkustusten” joukossa.⁶⁹

Uudempien laulujen vähäisestä arvostuksesta huolimatta niitä oli kerätty aktiivisesti, vaikkei systemaattisesti pitkin 1800-lukua. F. A. Heporaudan mukaan 1920-luvulla lauluja oli SKS:n arkistossa 40 000 (vrt. runoja ja loitsuja yht. 50 000).⁷⁰ Laulujen asema ei kuitenkaan merkittävästi noussut runsaiden aineistojen ansiosta, päinvastoin. Pohdimme lopuksi muutamaa keskeistä riimillisen laulun piirrettä, laulullisuutta ja vierasperäisyyttä, jotka koettiin erityisen vieraannuttavina seikkoina.

Laulullisuus ja ei-runollisuus

Kiinnostavaa riimilliseen lauluun liittyvässä keskusteluissa oli laulullisuus – piirre, joka oli toiminut varhaisen runonkeruun yhtenä arvostuksen kriteerinä (arvostettu laulaja osasi laulaa pitkiä runoja ulkomuistista), mutta joka riimillisen laulun kohdalla alensi perinteen arvoa. Kuten Lönnrot riimillisen laulun sävelmäpitoisuutta tarkensi:

Niin on muuki laulusomuus näissä kehnampi, kun vanhanaikaisissa, ainoastaan nuottiensa moninaisuudella voittavat [...]. Oikiassa laulussa ei pitäisi kumpasenkään, ei *sanan*, eikä *nuotin*, yksipuolisesti vallita, vaan keskinäisessä sovussa ja yhteydessä toisensa kanssa elämän.⁷¹

Lönnrotin mukaan laulun liiallinen musiikillisuus ohi sisällön johtui itse ajasta, jossa ei arvostettu vanhoja tapoja ja yksinkertaista elämää. Lönnrotin lausuma nauhlitsi sittemmin tulkinnan, jossa uudemmat laulut hahmotettiin lähinnä musiikkina.

Julius Krohn luennoi vuonna 1860 otsikolla ”Suomen nykyemmästä kansanrunollisuudesta”. Krohn keskittyi enimmäkseen rahvaanrunoihin,

mutta myös uusista lauluista sanotaan muutama sana. Krohnin mukaan loppusointu sekoitti laulajia ja heikensi niiden sisältöä:

[...] ja on siinä runoja huonompi, että uusiin mittoihin tottumattomat runoniekat eiwät niitä oikein saa sujumaan ja että riimin wuoksi pistäwät ajatukseen sopimattomia sanoja sekaan.⁷²

Riimi nähtiin häiriötekijänä myös myöhemmin. Herman Niemi nosti esiin, miten riimi vaikutti laulujen sisältöön heikentävästi.⁷³ Myös 1900-luvun alun lehtikirjoittelussa paheksuttiin säkeiden sorvaamista riimi edellä sisällöstä välittämättä.⁷⁴ Ilmiössä näkyy, miten kirjalliseen kulttuuriin kuuluvat toimijat tulkitsivat suullista perinnettä omista lähtökohdistaan käsin. Koska riimiä ei käytetty samalla tavalla kuin kirjallisessa runoudessa, sen poetiikkaa ei ymmärretty ja se leimattiin ongelmaksi.⁷⁵

Lisäksi uudemman laulun ongelma liittyi sen vanhoista runoista poikkeavaan moderniin esitystapaan, usein tanssin ja laulun yhdistelmään, jota nuoret harrastivat kokoontuessaan yhteen. Sivistyneistö katsoi näiden tilaisuuksien saavan aikaan vain levottomuutta ja lyhytaikaisia nautintoja.⁷⁶ Rekilaulut hahmotettiin näin vain musiikillisten ominaisuuksiensa kautta ja sanoitusten kokeminen arvottomiksi vaikeutti rekilaulun määrittämistä runoudeksi. Hetkessä elävistä tanssilauluista ei katsottu olevan ainesta kansalliskirjallisuudeksi.

Myös termit runo ja laulu näyttäytyivät eriarvoisessa asemassa perinteen määrittelyissä. Varhaiset julkaisijat jakoivat runot kolmeen osaan: vanhoihin runoihin sekä nykyisiin runoihin ja lauluihin. Sana *runo* viittasi kalevalamittalla tuotettuun runoon, *laulu* riimilliseen lauluun, joskin raja vanhan ja uuden runon välillä oli häilyvä.⁷⁷ Rahvaanrunot olivat kiinnostava laji, sillä niissä käytettiin pääosin kalevalamittaa, mutta sisällöl-

69. Karhu & Kuismin 2021, 34; Larin Kyösti, Laululipas. *Helsingin Sanomat* 19.03.1908. Ks. myös Pertti Uotila, *Kansan kantele. Suomen kansan vanhempaa ja uudemmaa laulurunoutta* (1925 ja 1927).

70. F. A. Hästesko, Johdanto. Teoksessa F. A. Hästesko (toim.) *Suomalainen kansanrunous. Yleistajuisia tutkielmia koulutyön ja itseopiskelun avuksi*. Kustannusosakeyhtiö Otava 1923, 9–10.

71. *VT* 5, 342.

72. Suonio 1860, 119.

73. Niemi 1893, 543.

74. Karhu & Kuismin 2021, 30.

75. Vrt. Laitinen 2003, 332.

76. Marko Tikka & Seija-Leena Nevala, *Kielletyt leikit. Tanssin kieltämisen historia Suomessa 1888–1948*. Atena 2020, 25.

77. Laurila 1956, 48, 50.

lammor puolesta on niitä laitettu taister seuro-
raan. Mutta mitenkäs saada niille jokaiselle
laulusanoja, kuin jo alusta moni on jäänyt
sanattomaksi mainitusta syystä. Tästä on mis-
nulla tällä haavalla pumka. Antakaat lähit-
täkää sopivampia laulusanoja jos suinkin
punnittu mieleenne. Mitä minä halajan, opotan
Teille virren alkusanoilla, taikka puurutan
laulamot, jos sanoja ei olisi ensinkään.

1. Ehto tulee, ilta joutuu, halintu laulaa,
Minä lennän lauhkautan kullalleni kaulaan.
Lupa?
2. Voi, voi, kuu kullallein on niin pitki matka!
Kappale on kangasta ja virstan verta vettä.
8. Tuopa tytö, kaunis tytö, kanteletta soittoa,
Konen michek mielyttää ja puolehensa vorttaa.
9. Kaita kasvoi rannulla, ja yli multa puita,
Miner kultaan kaunis on ja kaunihimpi multa!
10. Jos en minä olis silmiäsi nähakkään saanut,
Nin nyt olis syväni levassan ja maanut.
11. Kylläpä minullaki kulta oli, vaikka ei kukaan
Tiemnyt,
Nyt sen on jo, nyt sen on jo kova omi viemyt
(enemmän kaikella muotaa)
13. Jos on natta neitonen, niin kylle on patra poika
nen.
17. Voi minä, voi minä vaivainen poika! Miki
Linen, m. s. uis. p. Uusi minen, u. m. v. p.!

■ Kuva 2. Kuvassa H. A. Reinholmin 28.9.1849 päivätty kirje Elias Lönnrotille. Kirje sisälsi myös riimillisiä lauluja. Lähde: SKS:n arkiston kirjallisuuden ja kulttuurihistorian kokoelma.

lisesti ne kiinnittyivät nykyhetkeen ja paikallisiin asioihin. Mittansa vuoksi niitä kutsuttiin tavallisesti ”nykyisiksi runoiksi”⁷⁸

Lauri Soini puhui uudemmissa lauluista kuitenkin runoutena. Myös Saarimaan artikkelin julkaisukonteksti *Suomalainen kansanrunous* -kirjassa liitti rekilaulut osaksi suomalaista kansanrunoutta. Kirja oli johdannon mukaan ”tutkimuksen viimeisimmätkin saavutukset huomioon ottava esitys kansanrunoutemme lajeista”⁷⁹ Saarimaan tekstissä korostuu kuitenkin aineistojen laullisuus ja rekilaulujen merkitystä taidelyriikalle vähätellään. Saarimaan mukaan ”kansanomainen sävy” vuosisadanvaihteen runoudessa saattoi viitata yhtä hyvin kirjallisiin esikuviin, kuten Heineen, kuin riimillisiin kansanlauluihin.⁸⁰

Yhtä kaikki uudemman laulun kohdalla päädyttiin niin 1800-luvulla kuin 1900-luvun alkupuolella sen sopimattomuuteen oikeana kansanrunoutena ja kirjallisuudeksi kelpaavana ilmaisuna, kirjallisen kokoelman aineistona. Uudempi laulu oli joko liian iloista ja rallattelevaa tai kevytmielistä ja rivoa – toki aikansa nykype-rinnettä, mutta moderniuutensa vuoksi se ei ollut arvokasta.

Vierasperäisyys

Uudempien laulujen määrittelyn ja arvottamisen toinen ongelmallinen kysymys liittyi niiden suomalaisuuteen: edustivatko ne ei-suomalaista, vie-

rasta laulukulttuuria, joka ei sopinut kansalliseen kerrontaan? Uudempi riimillinen kansanlaulu oli nimittäin 1700-luvulla ollut vahvasti sidoksissa ruotsinkielisiin sävelmä- ja käänöslainoihin.⁸¹

Ongelmaan viittasi Lönnrot esittämällä huolen, että suomalainen laulukulttuuri oli vaarassa saada liikaa ruotsalaisia vaikutteita. Vanhan ja nykyisen runoperinteen arvostusta yhteisen kansan keskuudessa haittasi vierasperäinen laulukulttuuri.⁸² Vuonna 1839 Lönnrot perusteli uudempien laulujen julkaisemista suomen kielen arvolla:

Kehnommillaki niistä on joku arwo kielensä vuoksi, sillä useinki tawataan lauluissa uusia sanoja ja sananparsia, jotka niistä paremmin, kun millään muulla tawalla, lewenewät yhteisen kielen hyödyksi.⁸³

Rekilaulu kehittyikin kukoistavaksi rahvaan laululmaisun muodoksi.⁸⁴ Ajatus uudemman laulun vierasperäisyydestä eli kuitenkin läpi vuosisadan, eritoten laulujen muotoon ja mittaan liittyvissä puheenvuoroissa. Lönnrotin ajatusta myötäillen Julius Krohn kuvasi uudempaa laulua ”muukalaiseksi, vaihtelevammilla mitoilla liikkuvaksi kansanlauluksi, joka edellä mainittua [vanhaa runoa] alkaa syrjälle sysätä.”⁸⁵ Myös Ahlqvist (1863) kirjoitti uudempien kansanlaulujen vieraista runomuodoista, vaikka pitikin yleisurooppalaisia mittoja runoutta monipuolistavana kehityksenä.⁸⁶

Auli Viikari on arvellut vierasperäisyysajatuksen painuneen unohduksiin jo vuosisadanvaihteessa, ihannoivathan 1890-luvun runoilijat kansanlauluja.⁸⁷ Rekilauluja koskevat asiatekstit osoittavat kuitenkin, että kysymys rekilaulujen alkuperästä ja niin sanotuista vieraista vaikut-

78. Asplund 1997, 33–34. Anneli Asplundin mukaan runo nimenomaan kalevalamittaista runoa tarkoittaen esiintyi ensimmäistä kertaa Christfried Gananderin teoksessa *Mythologia Fennica* (1789).

79. Hästesko 1923, 5.

80. Saarimaa 1923, 191. Ks. kaunokirjallisuuden ja rekilauluperinteen yhteyksistä esim. Hanna Karhu, Piipatusta simapillin, paimenhuilun pajatusta? Otto Mannisen ”Pellavan kitkijä” ja ”Luistimilla” -runot ja rekilauluperinne. *Kirjallisuuden tutkimuksen Aikakauslehti Avain* 16:2 (2019), 24–41, <https://doi.org/10.30665/av.74177>

81. Asplund 2006, 145.

82. Elias Lönnrot, *Kantele taikka Suomen Kansan sekä Vanhoja että Nykyempiä Runoja ja Lauluja*. Osa I. SKS 1829, esipuhe.

83. *VT* 2, 408 / *Laulusta*-kirjoitus.

84. Asplund 2006, 145.

85. Suonio 1860, 119.

86. Auli Viikari, Ääneen kirjoitettu. Vapautuvien mittojen varhaisvaiheet suomenkielisessä lyriikassa. SKS 1987; August Engelbrekt Ahlqvist, *Suomalainen runous-oppi Kielelliseltä kannalta*. J. Kr. Frenckell’in ja Pojan kirjapainossa 1863, 78–79.

87. Viikari 1987, 71.

teista oli vuosisadan vaihteessa edelleen mukana keskustelussa. Riimillisten laulujen vierasperäisyys nivoutui kielitaistelun myötä kysymykseen ruotsin kielestä ja ruotsinkielisen kulttuurin asemasta suomenkielisen rinnalla. Herman Niemen mukaan uudempien laulujen yleinen ”riiri”-sana oli muunnelmä muukalaisesta (ruotsin) sanasta ”friare”, ja ”flikka” ja ”nätti” sanojen käyttö lauluissa vierasperäistä. Lauluissa puhuttiin myös ”papasta” ja ”mammasta”, mikä oli puhutulle suomen kielelle vierasta, ja silkistä, sametista ja kultavitjoista, jotka viittasivat ylempään säätyyn.⁸⁸

Lauri Soinin tieteellisissä artikkeleissa vierasperäisyyden kysymykset yhdistyvät jälleen laulujen muotoon ja metriikkaan. Soini halusi näiden ominaisuuksien tarkastelun avulla osoittaa laulujen suomalaisuuden. Soini näki rekilauluperinteen nimenomaan suomalaisena, kansallisena ja kansan perinteenä. Hän piti taiderunouden kehittämisen kannaltakin rekilaulun muodollisten sääntöjen selvittämistä tärkeänä, sillä kyseessä oli korkeimmalla kehitysasteella oleva (kansallinen) runomitta.⁸⁹

Soinin tutki kalevalamittaisen runouden säekerron roolia rekilaulussa löytääkseen vastauksen siihen, onko rekilaulu muodollisessa suhteessa kehittynyt sen pohjalle vai syntynyt vieraiden esikuvien jäljittelyä. Soini huomioi rekilaulujen muistuttavan myös votjakkien (udmurttien) ja tseremissien (marien) lauluja ja pohtii, että ”kuinkahan ikivanhana ja yhteisomalaisena silloin saamme tätä runollista ihannuutta pitääkään!”, rinnastaen näin rekilaulun vanhaan kalevalamittaiseen runouteen.⁹⁰

Riimillisen laulun suomalaista alkuperää Soini perusteli poljennolla (rytmillä). Laskevaa mittaa noudattavat laulut näyttäytyivät Soinille alkuperäisinä ja aitoina, kun taas nousevia mittoja hyödyntävien laulujen kansallinen alkuperä oli

kyseenalainen. Jälkimmäiset olivat käännettyjä ja mukailtuja ruotsalaisista lauluista, ja tarkoitettu laulettavaksi ruotsalaisten laulujen nuoteilla, eli niitä, jotka Asplundkin mainitsee ja joita Lönnrot oletettavasti kritisoi. Soinin mukaan nämä laulut olivat pintakerrosta, satunnaista vaahtoa, ”muukalainen tulokas”.⁹¹

E. A. Saarimaa oli puolestaan yksi niistä, joka tunnusti rekilaulun olevan velkaa ruotsin kielelle ja liitti sen osaksi laajempaa eurooppalaista perinnettä. Hän otti esiin jo Niemen tekemän huomion rekilaulujen sanaston ruotsalais-länsisuomalaisesta alkuperästä ja korosti suomenruotsalaisen lauluperinteen merkitystä rekilauluille, ulottaen yhteydet saksalaiseen keskiajan lauluperinteeseen. Saarimaan mukaan laulut olivat tulleet ”suomalaisille Suomen ruotsalaisilta”.⁹² Kun Soini oli pyrkinyt korostamaan laulujen suomalaiskansallisuutta, Saarimaa näki rekilaulut laajemmin osana ylijäräistä laulukulttuuria.⁹³

Jo 1800-luvun alkupuolella hyvä laulu ja suomalaisuus liitettiin yhteen, mutta vuosisadan vaihteen keskustelussa näkemykset rekilauluperinteestä polemisoiutuivat. Taustana voi nähdä suomalaisuusliikkeen ja kielitaistelun ohjelmallisuuden, joka leimasi ruotsinkielisyyden ”vieraaksi”.⁹⁴ Kyseessä on myös laajempi ilmiö, sillä esimerkiksi Virossa riimilliseen lauluun suhtauduttiin niin ikään vieraan kulttuurin ilmiönä.⁹⁵

Aito kansanlaulu yhdistyi vuosisadan vaihteessa entistä selvemmin hyviin tapoihin ja siveellisyyteen. Epäaitona ja huonona pidetty ’rahvaanmusiikki’ sai yhä voimakkaammin rapiomusiikin leiman. Se edusti vääränlaista kansanomaisuutta, joka oli idealistisen maailmankuvan vastaista. Kansallinen aitousfilosofia synnytti samalla periaatteen, joka nousi keskeiseksi väärän kansanomaisuuden vastaisessa taistelussa: käsitys huonon musiikin vieraasta alkuperästä.⁹⁶

88. Niemi 1893, 536-538.

89. Soini 1903, 58.

90. Soini 1904, 176, 183.

91. Soini 1903, 67-68.

92. Saarimaa 1923, 169.

93. Heikki Laitinen on kirjoittanut 1800-luvun kansanmusiikin sitoutumisesta eurooppalaisen kansanmusiikin estetiikkaan. Laitisen mukaan vasta kansallisuusaate ja kansanvalistus saivat kansanmusiikin jälkikuvan näyttämään nimenomaan suomalaiselta. Laitinen 2003, 322.

94. Osmo Jussila, Suomalaisuusliike Venäjän paineessa vuosina 1890–1917. Teoksessa Maritta Pohls & Päiviö Tommila (toim.) *Herää Suomi. suomalaisuusliikkeen historia*. Gummerus 1989, 123-124.

95. Ks. esim. Janika Oras, Favourite Children and Stepchildren. Elite and Vernacular Views of Estonian Folk Song Styles. *Res Musica* 9 (2017), 27-44. Taive Särg, Eesti regilauluviisid ja rahvamuusika 20. sajandi alguse haritlaste vaates. Teoksessa Mari Sarv (toim.) *Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetused* 29. Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus 2012, 73-144.

96. Kurkela 1989, 213.

Ei kokoelmaa, ei arvostusta

Olemme tässä artikkelissa tarkastelleet riimillisen laulun asemaa pitkällä 1800-luvulla. Keskeisenä aineistona ovat olleet kansanrunojulkaisijoiden kirjoitukset 1800-luvun alkupuolelta sekä suppeat yleisesitykset ja muut asiategit 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta. Aineisto osoittaa, että sivistyneistön käsitykset riimillisestä laulusta pysyivät hämmästyttävän muuttumattomina läpi vuosisadan, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Käsityksiä hallitsivat riimillisten laulujen epäsopivan sisällön ohella niiden vierasperäisyyden, laulullisuuden sekä epärunollisuuden korostaminen. Sitä vastoin laulujen sävelmiä arvostettiin poikkeuksetta. Myös Vesa Kurkela on todennut, että kansanmusiikkikeskustelua on leimannut staattisuus.⁹⁷ Yksi tämän artikkelin tavoitteista onkin ollut tarkastella riimillisen laulun osalta sitä, mitkä elementit keskustelussa olivat staattisia, muuttumattomia, ja mitkä taas eivät.

Riimillisiä lauluja tallennettiin jo runonkeruun varhaisessa vaiheessa, vaikka pääpaino oli kalevalamittaisissa runoissa. Rahvaan suosima uudempi lauluperinne ei kuitenkaan kelvannut kansallisiin kokoelmiin. Laulujen väheksynnän perusteluina toistettiin riimillisen laulun vierasperäisyyttä tai kelvottomia sanoja. Kalevalamittaa hyödyntävien rahvaanrunojen kohdalla taas paikallisuus ja ajankohtaiset aiheet olivat este niiden arvostukselle. Tästä huolimatta niin Gottlund, Lönnrot, Topelius kuin Reinholm sekä myöhemmin Soini ymmärsivät riimillisen laulun merkityksen osana suomen kielen kehitystä ja muuttuvaa runokulttuuria. Osa heistä suunnitteli jopa erillistä julkaisua, mikä ei kuitenkaan toteutunut.

Myös rekilaulu, uudemman laulun yleisin muoto vuosisadan vaihteessa, oli monin tavoin ristiriitainen perinteenlaji. Musiikintutkijat Ilmari Krohnin johdolla olivat kiinnostuneet rekilaulusta sen musiikillisten ansioiden vuoksi. Kirjailijat olivat puolestaan löytäneet rekilaulun 1890-luvulla ja kirjoittaneet niin kutsuttuja kaunokirjallisia

rekilauluja. Yleinen asenneilmapiiri rekilauluja kohtaan oli kuitenkin tuomitseva. Niihin yhdistettiin paheellisuus, hetkellisyys ja tanssi. Rekilaulut haluttiin kitkeä kansan keskuudesta, tai ainakin puhdistaa niiden sanoituksia. Rekilaulukeskustelun voi nähdä liittyvän paitsi kansanvalistukseen, kansakuvan luomiseen ja oikeanlaisen kulttuuri-perinnön määrittelyyn, myös yleiseen yhteiskuntaluokkien väliseen kiuluun.

Suullisen perinteen keräämisellä, arvottamisella, tutkimisella ja julkaisemalla on ollut tärkeä rooli kansallisessa projektissa, jossa määriteltiin yhteiselle kansalle sopivaa perinnettä, ja josta uudempi laulu suljettiin ulos. Erityisesti perinteen julkaiseminen kokoelmina on antanut sille kansallisesti tunnustetun aseman, kuten *Kalevalan* ja *Kantelettaren* kohdalla on käynyt. Uudempien laulujen nähtiin sisältävän torjuttavia piirteitä, niiden ”kansanrunoudellisuus” kyseenalaistettiin ja laulut määriteltiin arvomiksi suhteessa vanhaan runouteen. Tämä johti siihen, että laaja-alaista kokoelmaa ei koskaan saatu aikaiseksi, vaikka halua ja yritystä ajoittain olikin. 1800-luvun puolivälissä sekä Elias Lönnrot että H. A. Reinholm suunnittelivat kokoelmaa uudempien lauluista. 1900-luvun alussa rekilaulujulkaisusta unelmoi Lauri Soini. Koska kattavaa julkaisua uudempien laulusta ei laadittu lauluperinteen kultakaudella, se vaikutti myöhemmin riimillisen laulun marginalisoitumiseen. Näin myös tämän lauluperinteen merkitys muiden kuin kansanmusiikintutkijoiden piirissä on lähes unohtunut.

FT **Niina Hämäläinen** on Kalevalaseuran toiminnanjohtaja. **Sähköposti:** niina.hamalainen@kalevalaseura.fi

FT **Hanna Karhu** työskentelee tutkijana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkimusosastolla ja Helsingin yliopistossa. **Sähköposti:** hanna.karhu@helsinki.fi

97. Kurkela 1989, 152.